Oversigt
over
det Kongelige Danske Videnskabernes Selskabs Forhandlinger
og
dets Medlemmers Arbeider
fra 31 Mai 1822 til 31 Mai 1823.

Af

Professor *H. C. Örsted,*
Ridder af Dannebrogen, Selskabets Secretair.

I det Tidslöb, hvorfor her aflægges Regnskab, har Selskabet tabt et virksomt Medlem i:

Etatsraad og Professor *Erik Nissen Viborg*, Ridder af Dannebrogen og Bestyrer af Veterinairskolen.

Til indenlandske Medlemmer ere optagne:

For den historiske Classe:

Professor *Rasmus Nyrup*, Overbibliothekar ved Universitetsbibliotheket.

Professor og Ridder *Ole Worm*, Rector ved den lærde Skole i Horsens.

Professor og Ridder *Benedict Bendtsen*, Rector ved den lærde Skole i Frederiksborg.

Til udenlandske Medlemmer ere optagne:

For den physiske Classe:

Ernst Frederik v. *Schlotheim*, hertugelig Sachsisk Gothaisk og Altenburgisk Geheimeraad og Kammerpræsident.

Antoine Laurent Jussieu, Professor i Botaniken ved den Kongelige Have i Paris, Medlem af Æreslegionen og det Franske Institut.

A. Pyramo Decandolle, Professor i Botaniken i Geneve, og Correspondent af det Franske Institut.

Robert Brown, Botaniker i England.

For den historiske Classe:

Doctor Theologiæ et Philosophiæ *Christopher Martin Frähn*, Academiker i St. Petersborg for de orientalske Oldsagers Fag, og Ridder af St. Anna-Ordenens anden Klasse.

For den mathematiske Classe:

J. F. L. Schröder, i Utrect, Professor i Physik og Mathematik, og Præsident for den derværende Commission til Söeofficierernes Examination.

Den mathematiske Classe.

Admiral *Löwenörn*, Commandeur af Dannebrogen, som Tid efter anden har forelagt Selskabet Beskrivelsen over de Forbedringer, han har indfört ved vore Fyhrtaarne, har atter i sidste Aar giort det bekjendt med et meget forbedret Lampefyhr, under hans Opsigt anlagt paa Knudshoved, ved Nyborg. Anledningen til den ny Forbedring gav den af *Bordier-Marcet* beskrevne Siderallampe. Den bestaaer af en Lampe med Reverberer. Man faaer let en Forestilling om Figuren og Stillingen af disse Reverberer, naar man tænker sig en Parabol, hvis Parameter staaer lodret, dreie sig om denne, og altsaa med sine to Grene beskrive Overfladerne af to kegelagtige Legemer, der vende de afskaarne spidse Ender til hinanden, og naturligviis have enhver i nogensomhelst lodret Plan beliggende Linie parabolisk krummet. Det er fögeligen som om Parabolen i alle Retninger var gientaget rundt om Parameteren, og naar Lampen nu sættes i denne Parabols Brændpunkt, saa maa Lyset tilbagekastes i alle Retninger, som fra en Parabol. Da Fyhret paa Knudshoved ikke behöver at lyse til alle Sider, men ind mod Landsiden kan være mörk, saa har Admiralen endnu mod denne Side anbragt et lodret Reverbeer, som meget foröger Virkningen. Erfaring har viist, at dette nye Fyhr, med sin eneste Lampe, virker vel saa godt, som et ældre med 7 Lamper. Besparelsen med Fyhrene, der allerede ved de forhen indförte Forbedringer var meget anseelig, er da her endnu dreven til en större Höide, og vil tillade endnu mere at udbrede de for Söefarten saa velgiörende Fyhrindretninger.

Admiralen er i Anledning af dette Fyhr endnu bleven ledet til en ny Tanke, at man nemlig ved at give et saadant Fyhr en omdreiende Bevægelse kunde tilveiebringe et sig meget vel udmærkede Blinkfyhr, hvoraf man i et vist lille Tidsrum f. Ex. 2 Minuter, kunde see Fyhret, og i et paafölgeude kortere Tidsrum f. Ex. 1 Minut ikke saae det. Forfatteren bemærker, at et saadant Fyhr vilde være lettere at peile end de fleste andre Blinkfyhr, hvis Blink gaae altfor hurtigt forbi.

Den physiske Classe.

Professor og Ridder *Hornemann*, som forhen har meddeelt Selskabet en Udsigt over de af ham udgivne Hefter af dette Kongelige Værk, gav det i afvigte Vintermöder en Oversigt af det Mærkeligste i Henseende til de Planters Art, Forekomst, Formerelsesmaade og geographiske Udbredelse, som ere afbildede i det sidste Hefte, hvilket slutter det 10 Bind og indeholder Kobbertavlerne 1741 — 1800. De interressanteste deri forekommende Planter ere fra Lauenburg, Holsten, Island og Grönland, og ere samlede deels af Forf. Selv, deels af de Herr. *Nolte*, *Mörck* og *Wormskiold*.

Ved *Scirpus radicans* giöres opmærksom paa den hos Græsarterne ualmindelige Maade, ved hvilken den bliver topskydende (proliferende); da dette ikke skeer som hos *Festuca* og *Poa* ved Fröene, men blot ved Spidsen af Straaet, som böier sig ned til Jorden og frembringer en ny Plante, og at denne Formerelsesmaade altsaa mere ligner den som findes hos Jordbærrene.

Angaaende *Scirpus trigonus Roth*. undersöger Forfatt. Synonymien dertil og de Grunde, hvorefter den kan antages at være en egen Art.

Ved *Leersia oryzoides* bemærkes, at selv dens Farve synes at tilkiendegive en fremmed Oprindelse, da den er meget mere lysgrön end andre Græsarter, liig de Planter som ikke have været nok udsatte for Solens Indvirkning, som om den i vort Climat ikke erholdt saameget deraf, som udkræves, for at frembringe den dybere Farve, hvilken den har i Amerika. Og dog findes den fuldkommen vildvoxende i Holsten.

For *Isnardia palustris Tab.* 1745 bestemmes den nordligste Grændse hos os til Midten af Holsteen, hvor den og er mindre uddannet end i de sydligere Egne, da den her ikke udvikler Kronblade.

Af Slægten *Potamogeton* indeholder dette Hefte to Arter. I Anledning heraf sammenlignes dens Forekomst i Danmark og Hertugdömmene; hvilken Sammenligning ogsaa er anstillet med Umbellaterne, hvoraf dette Hefte indeholder 3, i Danmark ikke forekommende Arter, nemlig: *Atamantha oreoselinum*, *Sium Falcaria* og *Laserpitium prutenicum*.

En af Dr. *Nolte* i det Lauenburgiske funden Art af *Oenothera,* som der er fuldkommen vildvoxende, bestemmes til *Oenoth. muricata Murr.* skiönt den i Henseende til Blomstertoppens Krumning, er noget forskiellig derfra.

Angaaende en af Lieutenant *Wormskiold* i Grönland opdaget meget smuk Art af *Pedicularis,* som han har kaldet *P. ramosa,* viser Forfatt. at denne vel har megen Lighed med *Ped. euphrasioides Willd.*, men er dog i flere Henseender forskiellig derfra.

I Henseende til de cryptogame Planter, som indeholdes i dette Hefte, meddeles adskillige Bemærkninger, om nogle Arter af Slægten *Jungermannia,* fundne i Island af Hr. *A. Mörck,* om *Conferva Aegagropila Lin.*, funden ved Trittau af Hr. Dr. *Nolte,* og om en Deel nye Arter af Svampe, som Hr. Professor *C. F. Schumacher* har opdaget i Egnen omkring Kiöbenhavn.

Binyrerne (*gladulæ suprarenales*) hvis Structur endnu ei tilſtrækkeligen er undersögt, og hvis Function er saa vanskeligt at bestemme, have været en Gienstand for Professor *Jacobsons* Undersögelse.

Prof. *J.* blev ledet til denne Undersögelse ved nöiere Eftergranskning af Spinalvenerne, der udgiöre saa at sige Elementarvenerne eller de förste og oprindelige Vener, der danne det af ham opdagede Venesystem hos Fuglene Krybdyrene og Fiskene, og den er en Fortsættelse af hiin större foregaaende Undersögelse.

Binyrerne findes hos alle Pattedyr og Fugle. Hos Krybdyrene kiender man dem endnu kun i faa Arter. Hos Fiskene havde man hidindtil kun i Slægten *Raia* og *Sqvalus* fundet ved eller i Nyren en analog Deel. Til disse Organer gaae Nogle af de Spinalvener, der komme fra den mellemste og nederste Deel af Rygmarven. Efterat de ere traadte ud af Ryghvirvelhelen forene de sig med Mellemribbeensvenerne (*venæ intercostales*) og danne een eller flere Stammer, der gaae hen til de anförte Organer.

Hos Fuglene forene Spinalvenerne, der træde frem igiennem de nederste Ryghvirvlers Aabninger, sig med de nederste Intercostalvener, danne en fælles Stamme, der löber enten paa den indre Flade af Ribbenene, eller igiennem de Aabninger, der findes ved Vertebraldelen af Ribbenene, böie sig derpaa nedad og indad og gaae hen til Binyren paa samme Side. Efterat den er kommen til Sammes Bag- eller Over-Rand deler den sig i tvende Grene, der löbe langs ad Randen, og med mangfoldige mindre Grene fordele sig overalt i Organets Substants.

Disse Vener staae her i samme Forhold til Binyrerne, som de Spinalvener, der gaae til Nyrerne, staae til disse. De ere nemlig tilförende Vener, hvilket Forfatteren i Undersögelsens Fölge beviser ved Maaden, hvorpaa de oprinde, ved deres tiltagende Störrelse mod Binyrerne, ved deres Forening med Intercostalvenerne og hos nogle Slægter ogsaa med en tilförende Vene fra Laarvenen, ved Maaden, hvorpaa de udbrede sig i Binyrernes Substants, og endeligen ved Forholdet af deres Störrelse til disse Organers tilbageförende Vener.

Disse tilbageförende Vener have hver en kort, men meget tyk Stamme, der er særdeles stor i Forhold til Organet og dets Arterier. De opkomme med mangfoldige Rödder i Organets Substants.

Disse ere fine og korte. De tilbageförende Vener have derfor en analog Structur med Venerne fra Pattedyrenes Binyrer, og optage, ligesom de, en Vene, der kommer fra den til Mellemgulvet svarende Muskel hos Fuglene.

Dette lille Venesystem af tilförende Vener ved Binyrerne frembyder flere Modificationer, af hvilke de mærkeligste ere, at hos nogle Vandfugle især af Slægten *Colymbus*, en Green fra Laarvenen gaaer hen til Binyren eller dens tilförende Vene.

Hos Fuglene ere disse Vener tildeels undersögte og beskrevne af Professor *Reinhard* i en Afhandling, som han for nogle Aar siden forelagde det medicinske Selskab.

I Krybdyrene, fra hvilke denne Undersögelse egentligen er udgaaet, beskriver Forfatteren Binyrerne hos *Ophidierne* (Snogene). Disse ligge ovenfor Nyrerne. Hver af dem bestaaer af et langt og smalt Legem af en rödladen eller guulagtig Farve. De ligge tæt op til den tilbageförende Nyrevene i den Fold af Bughinden, hvori Æggestokkene optages. De tilförende Vener, der gaae til samme, tage deres Oprindelse fra Rygmarvshulen og fra Rygmusklerne, forene sig med Mellemribbeensvenerne og danne nu to til tre Stammer, der stige nedad og indad og optages i ovenanförte Fold af Bughinden. Hver deler sig, naar den er kommen til den bageste Rand af Binyren, i een fortil og een bagtil gaaende Green, hvilke forene sig med de ligeartede Grene af den næste Stamme. Fra disse Grene gaae nu mangfoldige mindre Grene, der udbrede sig overalt i Binyrernes Substants.

Paa samme Maade, som disse Grene udbrede sig, opkomme overalt i Binyrerne smaa Rödder af de tilbageförende Vener, hvilke löbe i modsat Retning, og uden at forene sig til en Hovedstamme gaae hen til den tilbageförende Nyrevene og udgyde sig i Samme.

Resultatet af denne Undersögelse bliver altsaa:

I. At Binyrerne hos Fuglene og Snogene have ligesom Nyrerne hos disse Dyr tvende Slags Vener, nemlig tilförende og tilbageförende.

II. At denne Structur kan tiene til *Criterium*, for derved at bestemme hos de övrige Krybdyr og Fisk, om de Organer, som man har anseet for at være analoge med Binyrerne, virkeligen ere det.

III. Da en lignende Structur muеligen kunde findes hos Fostret af Pattedyrene i en tidligere Periode, kan man da og forklare sig, at

Binyrerne ved en sygelig Tilstand i Hiernen og Rygmarven kan undergaae nogen Forandring, eller lide en Standsning i deres Udvikling.

Professor *Reinhardt* har foredraget Selskabet en Oversigt over de Bidrag, som forskiellige ornithologiske Forfattere i den senere Tid have leveret til at fuldstændiggiöre den af *Fabricius* i hans *Fauna Grönlandica* givne Fortegnelse paa de grönlandske Fugle, hvorved denne er forögет med 6 Arter, blandt hvilke trende ere eiendommelige for Nordamerika, een for Europa, de övrige fælleds for begge. Disse Bidrag formerede han endnu ved Hielp af de naturhistoriske Sendinger, som det Kongelige Zoologiske Musēum Tid efter anden (ved Lieut. v. *Holböll*) har faaet fra Grönland, med fire Arter, hvoriblandt findes en nye *Sylvia*-Art, af Afdelingerne *Troglodytes*, som er ganske forskiellig fra den Europæiske Art, og hvorover han gav Beskrivelsen. Denne Oversigt er under en forandret Form, og forögет med nogle anatomiske Iagttagelser bleven trykt i Tidsskriftet for Naturvidenskaberne.

Endvidere forelagde han Selskabet en Beretning om nogle Undersögelser, han i Aaret 1817 havde udfört over Fuglenes Binyrer, dertil foranlediget ved Prof. *Jacobsens* Opdagelse af det venöse Systems mærkværdige Forhold til Nyrerne. Prof. *Reinhardt* fandt herved at Fuglenes Binyrer i Henseende til dette venöse System forholder sig som Nyrene, dog saaledes at den i samme indtrædende *Vene*, som dannes af de 4 bageste intercostale *Vener*, ikke staaer i nogen Forbindelse, hverken med Nyrernes arterielle-venöse System eller med Huulaare-Systemet, og i Henseende til det sidste ganske danner den Form som det arterielle Venesystem hos Nyrene vise hos *Pleuronectes solea* og andre Fiskearter *).

---

*) Den paaberaabte endnu utrykte Afhandling blev forelæst i December 1817 i det Kongel. med. Selskab. *De nova systematis Venosi functione quæ*

Ved Eletcromagnetismen opdagede Dr. *Seebeck* i Berlin for et Par Aar siden en nye Klasse af electrisk Kiæder, der er betydeligt forskiællig fra den galvaniske. Man sammensætter dem af to forskiællige Metaller, der ere böiede saaledes, at de med deres Endepunkter kunne sammenföies og danne en Ring, ligegyldigt af hvad Figur. Ved at opvarme den ene af Sammenföiningerne frembringer man nu heri et electrisk Kredslöb, som Magnetnaalen angiver. Disse nye electriske Kiæder fordre aldeles ingen Vædske og Metallernes Virksomhed fölge deri en anden Orden end i de galvaniske Kiæder. Man kalder nu den *Seebekske* Kiæde den *thermoelectriske*, og den Galvaniske, som Modsætning deraf den *hydroelectriske* Kiæde, man kunde paa Dansk kalde hiin den varmeelectriske, denne den vandelectriske Kiæde, dersom man ikke maaskee vil foretrække de fuldstændigen af det græske afledede Ord, for de Danske, der dog maa benytte det af det Græske afledede *electrisk*. Det var at formode, at man af flere saadanne Kiæder maatte kunne danne en sammensat mere Virksom ligesom man af flere Galvaniske Kiæder danner den Voltaiske Söile. I Selskab med Baron *Fourier*, en af det franske Instituts bestandige Secretairer, har Professor *Örsted* anstillet Forsög herover. Det viste sig herved, at der i Gierningen lader sig sammensætte en virksommere thermoelectrisk Kreds, ved at sammenföie afvexlende Stykker af to forskiællige Metaller, naar man enten opvarmer hver anden af Sammenföiningerne, eller afkiöler dem, eller endnu bedre forener begge Fremgangsmaaderne, og afkiöler hver anden, men opvarmer den anden Halvpart. Det viste sig herved, at denne nye Art af électrisk Virkning fordrer langt fuldkomnere Ledere end den galvaniske, lige-

primum apud aves et amphibia a doctissimo Jacobson deletca est, anatome renis pleuronectis soleæ insigniter affimata.

som denne atter fordrer fuldkomnere Ledere end den sædvanlige Gnidningselectricitet. For den thermoelectriske Virkning ere Metallerne ikke bedre Ledere, end Marmor eller middeltört Træ er for Gnidningselectriciteten. Man maa derfor giöre Metalstykkerne i den thermoelectriske Kiæde saa korte som muligt; hvorved dog paa den anden Side Varmen let kommer til at sætte sig alt for snart i Ligevægt; en Uleilighed man da ikkun undgaaer, naar man udsætter hveranden Sammenföining for en bestandig Tilströmning af Varme, og de andre for en ligesaa bestandig Tilgang af Kulde. Man har endnu ikke drevet denne Sammensætning til den Fuldkommenhed der let var muelig; men Professor *Örsted* har foresat sig at fortsætte disse Forsög, og derover at aflægge Selskabet Regnskab. Her skal endnu ikkun bemærkes, at det i hine Forsög viste sig, at man med en sammensat electrisk Kiæde kunde frembringe galvanisk Virkning paa en præpareret Fröe.

I forrige Aarsberetning omtaltes den Opdagelse af Prof. *Zeise*, at Kulsvovlet sat i Vexelvirkning med Oplösninger af Kali og Natron i Viinaand forvandles til et *Kulsvovelbrinte* eller (maaskee bedre udtrykt) *Kulbrintesvovle* *) der i alle Maader forholder sig som en Syre. Vi giorde i den Anledning opmærksom paa den store Betydning, det i Naturen saa vidt udbredte Svovel erholder ved den omfattende Række af Forbindelser den nyere Chemie deraf har opstillet, og som Prof. *Zeises* Opdagelse paa en velkommen Maade forögede. Han anmærkede allerede dengang at Ammonæsket ikke frembringer samme Virkning paa Kulsvovlet, som de ildbestandige Æsk; men han foresat sig nærmere at undersöge det meget sammensatte Forhold, som her viiste sig. Han har siden udfört dette Arbeide, og forelagt Selskabet det. Öiemedet af nærværende Oversigt tillader ikke, her at opregne de forviklede Særsyn som Ammonæskets Vexelvirkning med Kulsvovlet frembyder, fölgeligen heller ikke at give en Idee om de Vanskeligheder, som her vare at overvinde, men indskrænker os til korteligen at angive det almindelige Udbytte, som herved er vundet for Videnskaben. Naar Ammonæsket fortættet i Viinaand kommer i Vexelvirkning med Kulsvovlet, saa bevirke de giensidigen i hinanden en chemisk Adskillelse. Medens en Deel af Ammonæsket forbliver uforandret, adskilles en anden Deel deraf, og tilveiebringer med Kulsvovlets Bestanddele to nye Syrer, med hvilke det endnu uadskilte Ammonæsk danner Salte. Disse udkrystallisere af Oplösningen. Det som först udsætter sig er letoplöseligt i Vand og vandtrækkende, mindre letoplöselig i Viinaand, og atter mindre i Æther, med hvilken det nogenlunde kan afvaskes. Naar det er fugtigt adskilles det ved Luftens Paavirkning. Det er guult, men antager i Luften en röd Farve. Det giver et rödt Bundfald med Blyiltet, hvilket dog snart vorder sort, og Kulsvovle udskilles. I Forfatterens forrige Aar bekiendtgiorte Afhandling over Kulsvovlets Forhold til Æskene, viiste han at det kulbrintesvovlede Kali ved Varmen lider en Forandring, hvorefter det faaer den Egenskab at bundfælde Blyet rödt, og har flere mærkelige Egenskaber, hvilke her i dette Salt gienfindes. Ved en ikkun lidet fortyndet Svovelsyre eller

---

*) Man benævner nu meget almindeligt i Chemien Sammensætningerne med særdeles Hensyn paa deres electronegative Bestanddeel, f. Ex. *Oxide*, *Chlorure*, *Jodure*, *Sulphure.* I denne Aand maa en Sammensætning, hvori Svovlet er den negativeste Hovedbestanddeel i det franske Kunstsprog faae Navn af *Sulphure* og i vort af *Svovle.* Det vil da maaskee komme mere og mere at Brug at kalde Hydrogenens Forbindelser *Hydrurer* eller hos os Brinter. Brintens Forbindelser med Svovlet maatte da ikke mere kaldes *Svovelbrinter* men *Brintesvovler.* Imidlertid vil intet hindre os fra, at vende Benævnelserne om i forskiællige Tankerækker, og kalde Forbindelserne *Brinter*, naar der tales om Brintens Virkninger, Svovler, naar der tales om Svovlets.

Saltsyre udskilles af dette Salt en olieagtig Vædske, der maa ansees som dets Syre, men er saa let forstyrrelig at den ikke kan giemmes. Det andet Salt udkrystalliserer senere af samme Oplösning, som gav det forrige Salt. Det er ligeledes let opløseligt i Vand, mindre i Viinaand, end mindre i Æther, uoplöselig i Steenolie. Behandlet med Svovelsyre eller Saltsyre giver det ligesom det forrige Salt en olieagtig letforstyrrelig Vædske, der maa ansees som dens Syre. Det er neutralt, giver guult Bundfald med Kobbersalte, ligesom det af Forfatteren opdagede Kulsvovelbrintede Kali, fra hvilket det dog i anden Henseende er forskielligt. Det giver sort Bundfald med Oplösninger af det röde Jernilte. Det lider ved 50° Varme en Adskillelse. Det gule Kobberbundfald adskilles ved en Kalioplösning, som optager Svovelblaasyre, og efterlader Kobberet i Forbindelse med to Grunddele Svovel, altsaa Kobber-Tvesvovle. Ved passende Kunstgreb kan man faae Syren af dette Salt til at gaae over til Kaliet. Men saavel Ammonæskets som Kaliets Salt med denne Syre giver med Viinaanden Oplösninger, der ved Luftens Paavirkning udsætte Svovelkrystaller, hvorefter de oplöste Saltes sure Bestanddele befindes at være Svovelblaasyre. Naar man blander det med et stort Overskud af det röde Jerniltes Svovelsalt, giver det hvide glindsende Krystaller, hvis Grundbestanddele ere Kulstof, Qvælstof, Brint og Svovel. Det synes at det röde Jernilte her har afgivet Ilt, der har dannet Vand med noget af Brinten i Saltets Syre, og at dette har havt en nye Fordeling af Bestanddelene til Fölge, saa at en Deel af Syren har forvandlet sig til almindelig Svovelblaasyre, en anden Deel til en endnu mere svovlet Syre end den Saltet forhen indeholdt. Forf. viser at det her omtalte hvide krystalliske Stof ikke er eet med Wöhlers svovlede Svovelblaasyre.

Det vilde före os ud over nærværende Oversigts Grændser om vi skulde give en nogenlunde fuldstændig Forestilling om alle de Forsög ved hvilke Forf. har udsporet disse Saltes Bestanddele. Han finder at Syren i det förste Salt er sammensat af Kulstof, Svovel og Brint, men den i det andet Salt af samme Grundstoffer endnu forenede med Qvælstof. Om denne sidste beviser han at den bestaaer af 1 chemisk Grunddeel Qvælstof, 2 Kulstof, 3 Svovel og 4 Brint, hvilket vi for lettere Oversigt udtrykke paa nu brugelig Maade, ved Begyndelsesbogstaverne og Grunddelenes Tal: $Q + 2K + 3S + 4B$. Om den förste giöres det sandsynligt at dens Bestanddele ere $K + 3S + 2B$. I Fölge heraf dannes de to Syrer derved at

1 Grunddeel Ammonæsk $= Q + 6B$, og
3 Grunddele Kulsvovle $= 3K + 6S$

gienſidigen adskille hinanden.

Den af de to Syrer som ikke indeholder Qvælstof kan betragtes som brintesvovlet Kulsvovle, nemlig

1 Kulsvovle $= K + 2S$
1 Brintesvovle $= 2B + S$

Den som indeholder Qvælstof kunde betragtes som brintesvovlet Svovelblaasyre, nemlig

1 Svovelblaasyre $= Q + 2K + 2B + 2S$
1 Brintesvovle $= 2B + S$

Men Forf. giver en anden Forestillingsmaade om denne Sammensætning Fortrinnet. For at giöre hans skarpsindige Tanke mere almeenfattelig, vil det være nödvendigt at forudskikke nogle af den nyere Chemies Lærdomme. Ligesom der gives mange forskiellige brændbare Stoffer, saaledes gives der ogsaa mange forskiellige Stoffer, der ligesom Ilten (det saakaldte Suurstof) begierligen forene sig med brændbare Stoffer, og derved ikke alene ofte udvikle Lys og Varme, men tillige danne Sammensætninger, hvis chemiske Væsen er overeensstemmende med de Stoffer man forhen udelukkende kaldte brændte Legemer. Vi have kaldet alle disse med Ilten overeensstemmende Stoffer *ildnærende* og sammenstille nu alle Grundstoffene i een Række indeholdende baade de brændbare og de ildnærende Stoffer. Man kan ordne disse Stoffer saaledes at det yderste i den ene Ende af denne Række er det brændbareste, det modsatte yderste det meest ildnærende, og hvorhos Stofferne giennem hele Rækken ere opstillede efter deres Grader af ildnærende Kraft eller Brændkraft. I denne Række vil man da finde, at de samme Stoffer, som i Henseende til de meest ildnærende forholde sig som brændbare, derimod i Henseende til de mere brændbare kunne forholde sig som ildnærende, og denne Tingenes Sammenhæng oplyses det nu mere og mere, at være en almindelig Lov. Svovlet er da et Stof, der vel i Vexelvirkning med nogle faa andre, som Ilt og Chlorin, viser sig som brændbart, men i Vexelvirkning med de fleste andre som ildnærende. Foreningen af et ildnærende Stof med et brændbart, giver enten en Syre, naar det ildnærende Stof ved Mængde eller Styrke har Overvægt i Sammensætningen, eller et Æsk naar det brændbare Grundstof faaer Overvægten. Ligesom Svovlet med Brinten danner en Syre, kan det med Kalimetallet og andre lignende danne et Æsk. Det er nu Forf. Mening, at baade Æsket og Syren i det svovelblaasure Salte have Svovlet til ildnærende Bestanddeel, og at det dermed forbundne Brintesvovle, har samme chemiske Betydning som Krystallisationsvandet i de Salte, hvis Æsk og Syre have Ilten til ildnærende Bestanddeel. Det neutrale Salt, som dannes naar det af ham först anmældte Svovelblaasalt af Ammonæsket adskilles ved Kali, forestiller han sig da saaledes tilveiebragt, at en Deel af Syrens Svovel forener sig med Kaliets Metal, imedens dettes Ilt med en Deel af Svovelblaasyrens Brint danner Vand. Den Sammensætning, man efter den hidindtil gieldende Talebrug skulde kalde Svovelblaasurt Kali, naar den er i Forbindelse med Vand, eller blaaelsvovlet Kaliær, naar den er i vandfrie Tilstand, blev da et blaaelsvovlet Svovelkaliær. Man vil lettest forstaae dette naar vi udtrykke det efter den nyere chemiske Kortskrivning. Betegne vi Blaael ($Q + 2K$) med Bl, og Kaliæret (Kaliets Metal) med Ka, saa vilde den hidtil fulgte Forestillingsmaade i de to Tilstande udtrykkes ved

$$\mathrm{Ka\,I^2 + Bl^2\,B^4\,S^4} \text{ og ved } \mathrm{Ka + Bl^2\,S^4}$$

Hvor selv den der ikke kjender denne Betegnelsesmaade seer, at man adskiller de nærmere Bestanddele med Tegnet +, men sætter Bestanddelenes Bestanddele umiddelbart sammen, med Antallet af deres chemiske Grunddele ved Toppen af Bogstaverne. Efter den nye Forestillingsmaade vorder derimod Sammensætningen *blaaelsvovlet Kaliærsvovle.*

$$\mathrm{Ka\,S^2 + Bl^2\,S^2}$$

Det nye Svovelblaaelsalt er derimod at udtrykke ved

$$\mathrm{Ka\,S^2 + Bl^2\,S^2 + B^4\,S^2}$$

og er da brintesvovlet blaaelsvovlet Kaliærsvovle, eller er i samme Forhold til det blaaelsvovlede Kaliærsvovle, som et iltigt Salt, f. Ex. Glaubersalt med Krystallisationsvand er til samme uden dette.

Det Ammonsalt, som svarer hertil, kan da udtrykkes ved

$$\mathrm{Am^2 + Bl^2\,S^4\,B^4 + B^4\,S^2}$$

Men dersom vi antage *Berzelius's* smukke Formodning, at den Materie, som med Qviksölvet danner et Amalgam, naar Ammonæket udsættes for den galvaniske Kiæde, og som maa forestilles som et Metal, kan betragtes som dannet af 2 Am + 4 B, saa blev dette at sætte i Stedet for Kalimetallet i den foregaaende Formel, og man havde da

$$\mathrm{Am^2\,B^4\,S^2 + Bl^2\,S^2 + B^4\,S^2}$$

Og i den brintesvovlede Svovelblaael selv, blev Brintesvovlet ligeledes at betragte under samme Synspunkt som Vandet i Forbindelse med Svovelsyren. Saaledes finde vi da i disse sammensatte Forhold den skiönneste Eenhed; og det her fremsatte Exempel aabner os Udsigten til en Række af mærkelige Anvendelser.

Efter at Meteorologien i lang Tid næsten var bleven staaende ved den blotte Bestræbelse at samle Materialier, havde endeligen *Humbolds* Afhandling om de isotherme Linier og adskillige heldige Tanker af andre udmærkede Naturgrandskere fremkaldet en ny Tidsalder for denne Videnskabsgreen, saa at man turde haabe, at en Undersögelse over et enkelt Lands meteoriske Forhold kunde vorde frugtbringende, ikke blot for Kundskaben om dette Land, men ogsaa for Videnskaben i Almindelighed. Danmarks Naturstilling giorde dette til en anbefalningsværdig Gienstand for en saadan Undersögelse, og vort Selskab troede derfor sig forpligtet til at opfordre Naturgrandskerne hertil, ved et Priisspörgsmaal udsat for det Thottiske Legat. Selskabet var heldigt nok til herved at fremkalde et Priisskrift, der paa det skiönneste opfyldte dets Forhaabninger, og hvortil Forfatteren fandtes at være Professor i Botaniken *J. F. Schow*. Forf. sammenligner i denne Afhandling Danmarks Veirligsforhold med dem, som andre Egne, men især Storbittanien, den skandinaviske Halvöe, Rusland og Tydskland frembyde, hvorfor Afhandlingen ogsaa udbreder Lys over disse Forhold for hele det nordlige Europa. Han har derhos sammenlignet de forskiellige Meteorer indbyrdes, saasom Varmen med Fugtigheden, begge med Vindene og Lufttrykket; hvorved de indbyrdes aarsagelige Forbindelser blive tydeligere. Den aarlige Middelvarme i Danmark er ganske ubetydeligt ringere end i Storbrittanien paa samme Brede, men höiere end i nogen anden Deel af Jordkloden paa samme Brede (i Kiöbenhavn 6° 33 R.). Vinteren især er ikke nær saa kold som længere inde i Fastlandet, men lidt strængere end i Storbrittanien; Sommeren varmere end i sidstnævnte Land, men ikke slet saa varm som i det östlige Europa. I det hele taget synes Varmefordelingen at være den fordeelagtigste, der paa denne Brede kan finde Sted, saavel med Hensyn til Indvaanerne, som til Naturfrembringelserne. For det Tidsrum i hvilket meteorologiske Iagttagelser ere anstillede i Danmark opdages ingen Forandring i Varmeforholdene, og efter de ædre historiske Efterretninger synes det heller ikke rimeligt, at de faae nogen væsentlig Forandring. Den aarlige Mængde af Regn og Snee i Kiöbenhavn er 20 Tommer 2,8 Linier Par. m; den er derfor endeel mindre end i Storbrittanien, hvortil vel den större Afstand fra Havet og Mangel af Bierge er Aarsag, men rimeligviis större end i de mere östlige Dele af Europa. Den störste Mængde indtræffer i August, den mindste i Marts og mellem disse to Maaneder aftager og tiltager den uafbrudt. Denne Aftagen og Tiltagen i Aarets Löb fölger altsaa Varmens Gang, dog saaledes, at saavel den störste Regnmængde indtræffer noget efter den störste maanedlige Middelvarme, som den mindste Regnmængde noget efter den mindste Middelvarme. Dette synes ogsaa at gielde for det övrige nordlige Europa, hvor ingen særegne Stedforhold frembringe Afvigelser. Denne Forbindelse mellem Varmen og Regnen forklarer Forf. deraf, at den forögede Varme frembringer en större Uddunstning, men at Bundfældningen af de derved opstegne Dunster noget forsinkes, fordi dertil udkræves en vis Afkiöling af Athmosphæren; og at den mindste Regnmængde ei falder sammen med den störste Kulde, fordi der da endnu i Athmosphæren er nogen Beholdning af Dunster tilbage. Derimod afviger Regn- og Snee-Dagenes Antal kun lidet i Aarets forskiellige Maaneder. Nogen vedvarende Forandring i Henseende til Regnen og de övrige Fugtigheds-Meteorer opdages ikke ved at sammenligne ældre og nyere Iagttagelser. Hvad Vinden angaaer, saa har den i Danmark en större Hang til at fölge Paralellcirklernes, end Bredecirklernes Retning, saa at O. og V. ere hyppigere end N. og S.;

dernæst have de vestlige Vinde (V. NV. SV.) en betydelig Overvægt over de östlige (O. NO. SO.); men denne Overvægt er meget större om Sommeren end om Vinteren; og for saavidt den vestlige Vind ikke er lige Vest, har den om Vinteren en större Hang til at blive SV., om Sommeren derimod til at blive NV. Disse Forhold finde ikke blot Sted i Danmark, men som det synes overalt i det hele nordlige Enropa, hvor ikke Stedegenheder frembringe Forandring, dog saaledes, at den vestlige Overvægt aftager fra det atlantiske Havs Kyster mod Östen og bliver paa Kysterne mere SV. end V. Den Maade, hvorpaa Forf. forklarer dette, udbreder Lys over en stor Mængde af meteoriske Forhold. Det er bekiendt, at indenfor Vendekredsene, især over Havene, en vedvarende östlig Vind finder Sted; den almindelige og uden Tvivl rigtige Forklaring heraf er, at Luften i det hede Jordbelte opvarmes mere end Luften udenfor Vendekredsene, hvilket giver Anledning til at den inden for disse stiger i Veiret, og giver Plads for koldere Luftströmme, der i de lavere Luftegne indtrænge fra mindre varme Lande. Disse Strömninger blive imidlertid ikke Nord- og Sönden-Vinde, men NV. og SO, fordi de tilströmmende Luftmasser have en mindre hurtig Omdreining end den Deel af Jordkloden, hvortil de komme. Men forholder dette sig rigtigt, saa maae den Luft, som opstiger fra det hede Jordbelte, efterhaanden som den afkiöles, synke og indtage den Plads hine Luftströmme fra de mindre varme Dele af Jordkloden have forladt. Dette frembringer i vor Halvklode en Strömning fra Syd; men da den Luft, som herved tilföres os, kommer til en Deel af Jordkloden, der har en mindre hurtig Omdreining, forvandles dens sydlige Retning til en sydvestlig. Fremdeles om Sommeren ophedes det europæiske Fastland, især de store Sletter i Polen, Rusland og Ungern mere end det atlantiske Hav; dette maae i det nordlige Europa bevirke en Luftström fra

Vest og Nordvest. Der bliver da i det nordlige Europa om Sommeren en dobbelt Grund til en vestlig Overvægt, nemlig den tilbagevendende Passatvind og Fastlandets Ophedning; om Vinteren kun den förste. Saaledes vorder det da klart, hvorfor hele Aaret igiennem de vestlige Vinde have Overvægt over de östlige, men meget mere om Sommeren end om Vinteren, hvorfor de vestlige Vinde om Sommeren oftere ere NV., om Vinteren oftere SV. og hvorfor ud mod det atlantiske Hav SV. faaer Overvægt over N. og NV. Skulde det stadfæste sig, at de vestlige Vindes Overvægt finder Sted i hele det tempererte Jordbelte, som ogsaa adskillige andre Data lade formode, saa kunde man maaskee heri finde Grunden til at begge de store Continenters Östkyste ere saa betydeligt koldere end sammes Vestkyster; thi paa Östkysterne komme de vestlige Vinde fra Continenterne, paa Vestkysterne derimod fra Havet, over hvilket i den tempererte Zone Luften er varmere.

Vindforholdene synes saa lidet som Luftvarmen i Tidslöbet at have undergaaet nogen Forandring. Med Hensyn til Varmens og Vindens indbyrdes Forhold fortiener det at bemærkes, at om Vinteren hyppige östlige Vinde næsten stedse ere forenede med stræng Kulde. De Vinde som hyppigst medföre Regn ere SV. V. og S.

Barometret er langt mere foranderligt om Vinteren end om Sommeren, og at baade de meget höie og de meget lave Barometerstande kun indtræffe i den förste Aarstid, er alt længe bekiendt, men höist mærkeligt er det, at Forskiellen mellem de maanedlige *maxima* og *minima* eller Spillerummet er störst netop i den Maaned, hvis Middelvarme er lavest og mindst i den, da Varmen er höist, og i de mellemliggende Maaneder uafbrudt aftager og tiltager, saa at man, naar blot Spillerummet er givet, og dette er uddraget af endeel Aar, er istand til at bestemme i hvilken Maaned Iagttagelserne ere giorte. Endvidere er det mærkeligt, at Spillerummet aftager fra Æqvator med

Polerne og det saa regelmæssigt, at man, naar Spillerummet er givet, er istand til at bestemme Polhöiden af det Sted, hvorpaa Iagttagelserne ere anstillede. Paa disse Sætninger har *v. Buch* allerede giort opmærksom; men i nærværende Afhandling er Beviset forstærket med Iagttagelser fra Danmark og endeel andre Egne. Der kan saaledes neppe være Tvivl om, at Barometerets Forandringer meget afhænge af Varmens Forandringer, dog har ogsaa Vinden og Fugtigheds-Forholdene en vigtig Indflydelse, men da baade Vinden og Fugtighedsforholdene væsentligen bestemmes ved Varmen, saa kommer man til det Resultat, at Varmeforandringerne ere Hovedgrunden til de meteorologiske Begivenheder, og saaledes erholder man en skiön Eenhed i Meteorologien. Til Læren om Nordlyset indeholder Afhandlingen adskillige Bidrag; saaledes meddeler Forf. os flere Erfaringer angaaende Nordlysets Sammenhæng med Magnetnaalens Forandringer; det sees at dette Meteor hyppigst indtræffer med nordlige og vestlige Vinde, med höi Barometer-Stand, og hyppigst ved Jevndögns Tider.

Efter Iagttagelser paa Nyholm er Strömmen $2\frac{2}{3}$ Gang saa ofte sydlig som nordlig, men Sydströmmens Overvægt er större om Vinteren. Sammenlignes Strömmen med Vinden, saa bliver det klart, at vedholdende östlige og sydlige Vinde give Söndenvande, vedholdende nordlige og vestlige Nordenvande. Da nu de vestlige Vindes Overvægt om Sommeren er större end om Vinteren, saa maa ogsaa den nordlige Ström være forholdsviis hyppigere. Dog er Vinden ikke eneste Aarsag til Strömmen. At Söndenvande i det Hele overgaaer Nordenvande saa meget, ligger maaskee i Östersöens ringere Saltholdighed. Ogsaa paa Havets Höide synes Vindforholdene at have en væsentlig Indflydelse; de nordlige og vestlige Vinde give höit, de östlige og sydlige lavt Vande. Om Sommeren er derfor ogsaa Middelhöiden större end om Vinteren. Om Jordmagnetismen, især dens daglige og aarlige Bevægelser, meddeles Iagttagelser, hvorved nogle af de hidindtil antagne Bestemmelser bestyrkes, andre erholde en Rettelse.

Philosophisk Classe.

Conferentsraad og Ridder *Schlegel* havde allerede i det næst foregaaende Aar forelagt Selskabet den förste Deel af en Række af Undersögelser over gamle danske Retssædvaner, og det danske Folks Selvlovgivning; i sidste Aar har han fortsat disse Undersögelser. Forfatteren viser, at foruden de allerede i vor sidste Oversigt anförte Maader, hvorved Retsforskrifter dannede sig, ogsaa Foreninger indtage en anseelig Plads. Saadanne Foreninger forbandt ikke alene Parterne, men tiente ogsaa til Forbillede for andre lignende, og ofte toges ved andre Leiligheder Hensyn paa dem, ved stridige Sagers Afgiörelse. At slige Foreningers Virkekreds saaledes udstrakte sig langt over den först tilsigtede, bekræftes ved Fostbrödrelaugenes Vedtægter, især ved Jomborgernes, den berömteste blandt disse, som og ved Vitherlagsretten og Gildeskraaen.

Forf. gaaer derpaa over til at vise, at de fleste os fra Forfædrene levnede skrevne Love ikke ere at betragte som Bekiendtgiörelser, udgangne fra den höieste Magt, men som private Samlinger af Folkets Vedtægter, eller som hine Foreningers Love (*leges pacticæ*). Dernæst godtgiöres, at Folket, om endog skrevne Love i egentlig Forstand gaves, dog ikke herved mistede sin gamle Frihed til selv at danne sig nye Retsforskrivter, naar forandrede Retsforhold krævede det; ja, endog til at aflægge Love, udsprungne fra den höieste Magt, men ved Erfaring befundne uovereenstemmende med Folkets Dannelsestrin og Stilling. Forf. giennemförer dette Beviis med Hensyn paa de forskiellige Hovedclasser af Love, hvorved han finder Leilighed til at bestride adskillige herskende Vildfarelser i den danske Lovhistorie. Det godtgiöres saavel af indvortes Grunde, som af *Saxos* og *Svend Aagesens* Beretninger, at den ældste af vore skrevne Love, Vitherlagsretten, bör ansees som en Foreningslov, et Slags Gildeskraa, som Kongen, Foreningens Hovedmand, selv var underkastet.

Blandt vore gamle Provinciallove er ikkun den Jydske at ansee som en skreven Lov, i den Forstand de Lovkyndige tage Ordet. Den skaanske Lov, saavel som begge de siellandske, ere ikke andet end private Samlinger af de i hine Provindser giængse Vedtægter, med indströede Anordninger fra de ældre Konger, som dog ikke nævnes, saa lidet som Bekiendtgiörelsestiden. De have aldrig erholdt udtrykkelig Stadfæstelse af Kongerne. Det er sandsynligt, at den skaanske Lov, i den Form den nu haves, er yngre end *Anders Sunnesens* saakaldede Paraphras. Den nye siellandske Lovs Beskaffenhed viser, at den efterhaanden er bleven samlet til privat Brug. At den jydske Lov oprindeligen har været bestemt til at være en almindelig Lovbog for hele Danmark godtgiöres, og de mod denne Mening fremsatte Indvendinger besvares. *Thor Degns* Artikler og Biskop *Knuds* Glosser vise at denne Lovgivning ikke hindrede Dannelsen af nye Retsnormer, ved Folkevedtægter og Præjudicater.

Forf. oplyser dernæst, at den skaanske Kirkeret, som traadte i en ældre nu tabt Kirkerets Sted, heelt og ikke blot deelviis, som *Kofod Ancher* antog, er grundet paa en Kapitulation mellem Erkebiskop *Eskild* og Almuen, saa at Danmarks gamle Folkefrihed ikke blot viste sig i borgerlige, men endog i geistlige Love, og det paa en Tid, da det övrige christne Europa sukkede under Præsteaaget. Ved denne Lov holdt da ogsaa Folket saa fast, at alle de Bestræbelser Erkebiskop *Jacob Erlandsen* under Kong *Christopher den förste* anvendte paa at faae den ophævet, som stridende mod den kanoniske

Ret, bleve frugtesløse. Da den skaanske Kirkeret, med faa Forandringer, blev almindeligen indført i Danmark, vandt hele Riget derved.

Forf. viser ligeledes, at de ældste Kiöbstædretter heller ikke ere givne af vore Konger, men at disse blot have givet Kiöbstæderne visse Privilegier. Den Omstændighed, at de Schleswig af *Svend Grathe* tillagte særdeles Privilegier, findes indförte i den schleswigske Stadsret, har vel givet Anledning til den meget herskende falske Forestilling, at denne Kiöbstædret skulde være givet af benævnte Konge; men det er aabenbart, at den er given af Raadet og Borgerne. Forf. söger at bestemme denne Lovs Alder af indvortes Grunde, som det ældste levnede Haandskrift, det Ebeltoftiske, frembyder. Ved en lige Selvgivning opstod den Roeskildiske Stadsret, den Lundske, som urigtigt pleier at kaldes den Helsingborgske, og den for Ribe. Den ældste Kiöbenhavnske Lov, er en Forening mellem Biskoppen og Borgerne. De *middelbare* danske Kiöbstæder udövede med Hensyn paa Retsnormerne de samme Friheder, som de, der umiddelbart stode under Kongen. Denne Frihed viste sig i Middelalderen ligesaa vel ved at antage fremmede Steders Love, som ved at danne sig egne. Paa denne Maade indförtes den Lybske Ret i nogle Kiöbstæder i Sönderjylland, den Schlesvigske i andre, saavel som i nogle af Nörrejyllands Stæder. Riber Stadsret blev herskende i Nörrejylland og Fyen, den Roeskilder i Sielland og tilliggende Öer. Den Lundske i Skaane. Af Forsigtighed begiærede man stundom Kiöbstædsretterne bekræftede af Kongerne. *Erik Glipping* var den förste danske Konge, der gav en almindelig Stadsret, men overlod dog Kiöbstæderne om og hvorvidt de vilde bruge den, hvorfor de fleste vel ikkun have benyttet den som en subsidiar Ret. Dette gielder og om de efterfölgende Kiöbstædretter, lige til Kong *Christian den tredies* Tid, hvorfor man seer at Kongerne bekræftede en Municipallov for en eller anden af Landets Kiöbstæder, medens de gave saadanne almindelige Kiöbstædlove. Forf. agter i næste Mödeaar at udföre denne Materie i Henseende til de andre Grene af den gamle danske Ret.

Historisk Classe.

Hs. Höiærværdighed Biskop *Münter*, Storkors af Dannebr., har forelagt Selskabet en Tegning af en ældgammel i Ruinerne af *Citium* paa Cypern funden phönicisk Sölvmynt, som den afdöde Professor *Clarke* i Cambridge har udgivet i hans Reisebeskrivelse, anden Deels förste Bind. Mynten, som omtrent har Störrelsen, formodentlig ogsaa Vægten af en græsk *Tetradrachma*, forestiller paa den ene Side en paa Knæ liggende Vædder, paa den anden Side en Perlekrands med nogle phöniciske Bogstaver. Vædderen, og Myntens höie Alder, som hele Præget viser, har foranlediget Biskoppen til den Formodning, at det kunde være den *Kesitha* (קְשִׂיטָה), som omtales 1 Moseb. XXXIII, 19, Josv. XXIV, 32, Job XLII, 11, og som endnu i vor Tidsregnings förste Aarhundrede, ifölge Rabbi *Akibàs* Vidnesbyrd var gieldende i Afrika under samme Navn: da de Grunde, som tale for at dette Ord betyder en *Mynt*, have större Vægt end de som ere anförte til Forsvar for den anden Mening, at et *Lam* derved skulde betegnes, og Intet med Rimelighed kan indvendes imod, at Phönicierne ved deres udbredte Handel allerede i Abrahams Tid have kiendt og brugt ikke blot tilveiet, men ogsaa præget Metal.

Professor *P. E. Müller* forelagde Selskabet en udförlig Afhandling om Kilderne til *Saxos* ni förste Böger og disses Troværdighed. *Saxo* har i dette Tidsrum af sin Historie, der gaaer fra *Dan* til *Gorm den Gamle*, kun saare lidet benyttet fremmede Skribentere; trende skrevne islandske Sagaer om *Amleth*, *Frode den Fredegode* og *Regnar*

Lodbrog har han uden Tvivl kiendt, samt enkelte mundtlige Beretninger af Islænderen *Arnold* og nogle skrevne danske Kongelister. Det Allermeste har han hentet fra gamle Sange og danske Folkesagn, hvilke han ordnede efter fölgende Grunde. *Saxo* gik ud fra den Sætning, at trende Folkestammer havde levet i Norden, först Jotuner, siden troldkyndige Aser, derpaa Börn af begge Slægters Sammenblanding (Heroer). I Spidsen for det Hele sætter han af etymologiske Grunde, *Dan* og *Angul*, *Gram* og *Skiold*, efter hvis Navne Lande og Konger bleve opkaldte. Derefter fölger *Haddings* Historie og en *Frodes*, hvori *Jotuner* spille en Rolle. Nu skulde Asernes Bedrifter have fulgt, hvilke dreiede sig om kosmogoniske Myther, der vare blevne fortalte og forstaaede som historiske. Men fordi *Hother*, *Balders* Banemand, skulde have været en Sön af *Hothbroth*, og gamle Sange vidne om, at Kong *Helge* havde fældet en *Hothbroth*, om hvilken *Helge*, samt hans Sön *Rolf Krage* Sagnet vidste saa meget at fortælle; blev *Saxo* derved bragt til allerede i sin anden Bog at optage *Helges* og *Rolfs* Historie. — Tredie og fierde Bog indeholder foruden de physiske Mythet om Aserne især tvende Fortællinger, den om *Amleth*, der synes at være for störste Delen opdigtet af den ovennævnte *Arnold*, og den virkeligen gamle om *Vermund* og *Uffo*. Nu maatte *Saxo* anföre *Frode den Fredegode*, hvilken Sagnet angav som en af de ældste Leirekonger. De faae Træk, der vare nöie knyttede til Navnet, har en Islænder paa *Saxos* Tid forsætligen udpyntet og bragt vilkaarligen i Forbindelse med de gamle Sagn om *Heden* og *Hogne*, *Asmund* og *Asvil*, *Arngrim* og hans Sönner. — *Saxo* synes at have modtaget dette, der udgiör hans femte Bog som et sammenhængende Heelt. Da *Frode* ifölge theologiske Grund antoges af *Saxos* Samtidige at have levet til *Christi* Tid, troede man her at have et fast chronologiskt Punkt; den umiddelbare Fölge blev, at alle de foregaaende Tildragelser sattes flere Aarhundrede for höit op i Tiden; den middelbare at *Saxo* der havde anticiperet saa mange Begivenheder, og forlænget Tidsrummet, kom i Forlegenhed med at udfylde dette i en sammenhængende Fortælling. Den siette Bog optages for största Delen af Sagnkredsen om *Stærkodder*, der ogsaa fremtræder i 7de og 8de Bog. Ikke nogen enkelte Saga, har *Saxo* fulgt, men sögt at forbinde norske, danske, svenske Sagn samt gamle Sange og give det mythiske et historiske Anströg. Der har kun levet een *Stærkodder*, *Ingils* Fosterfader, hvem Sagnet siden urigtigen lod deeltage i Bravallaslaget. Det faldt *Saxo* vanskeligt at udfylde Tidsrummet mellem *Ingild* og *Harald Hyldetand* han hensatte derfor her de Sagn om forskiellige Halfdaner, af hvilke han sammensatte *Halfdan Bierggrams* Historie og Indholdet af fire historiske Ballader, som til hans Tid vare i Folkemunde: om *Othar* og *Syritha*, *Alger* og *Alvilde*, *Signe* og *Habor*, *Guritha* og *Halfdan*. *Harald Hyldetands* Historie er bygget paa ældgamle og i det Hele paalidelige Sagn, men deres mythiske Indklædning er siden blevet misforstaaet. Sangen om Bravallaslaget, *Saxo* har oversat, er uden Tvivl fra Begyndelsen af det tiende Aarhundrede. Tidsrummet mellem Bravallaslaget og Kong *Godefred* maatte atter efter *Saxos* Forudsætning blive meget for langt. Det udfyldes især med trende Fortællinger: om den grusomme Kong *Jarmerik*, om Longobardernes Udvandring under *Snio* og om Kong *Gorms* Reise: disse trende Sagnkredse have indvortes Lighed, de ere samtlige uhistoriske, ældre og yngre Sagn, Tydskt og Nordiskt, Hedenskt og Christeligt er i dem blandet paa en Maade, man endnu kan paavise. *Saxo* har ikke blandet disse Bestanddele, men *Snios* og *Jarmeriks* Historie vare danske romantiske Folkesagn, ikke ældre end det ellevte og tolvte Aarhundrede, i hvilke tydske Sagn og danske Minder vare blevne forbundne og udpyntede. *Gorms* Söreiser ere moralske Parabler i Anledning af Chrisendommens Indförelse blandede med misforstaaede cosmoganiske Myther. *Saxos* niende Bog optages fornemmeligen af *Regnar Lodbrogs* Historie. Der har kun levet een *Regnar* med dette Tilnavn som blev fældet i Engelland 793, og hvis Börnebörn hevnede hans Död. *Saxos* Historie om *Regnar* er sammensat af nogle islandske Sagn om denne Konge, hentede fra hans Saga, nogle danske Sagn om Kongens Hustruer, en Liste paa Feldtslag, hentede fra *Regnars* Dödssang, og endeligen en langt yngre *Regnars* Historie, der kæmpede med en *Harald* om Riget. *Saxo* har i at bearbeide sine Materialier viist, naar et Par Skiödeslösheder undtages, al den Skiönsomhed, man kunde vente af en Datidens Klerk. Han har öst mindre af islandske Kilder, end man i Almindelighed antager; han har ingenlunde forsætligen anvendt noget Træk af en fremmed Historie for dermed at udsmykke sit Folks Bedrifter, og man finder adskillige Spor, til at han ifölge historisk Kritik har forkastet Efterretninger, han ansaae for upaalidelige, om de end for hans Plan maatte have været ham velkomne.

Professor *J. Möller* har forelæst en Afhandling om Dannerkongen *Frederik den Andens* Mægling i udenlandske Religionsstridigheder med en Indledning om disse Stridigheders Beskaffenhed. Denne Undersögelse blev fremkaldt ved Opdagelsen af nogle hidindtil utrykte Breve, vexlede imellem Kong *Frederik II.*, Kong *Henrik af Navarra* (*IV*) og de protestantiske Fyrster. Disse Breve bevise, hvad man hidindtil ikke vidste, at Kong *Henrik* allerede i Aaret 1578 henvendte sig til Danmarks Konge om Mægling og et godt Forord for de Reformerte hos Churfyrsten af Sachsen, og at *Frederik den Anden* virkeligen sögte et afdrage Churfyrsten fra de overilende Skridt, at indföre Concordiebogen og fordömme de Reformerte; ligesom det af andre Aktstykker oplyses, at Kongen af Danmark anvendte sin hele Indflydelse hos Kong *Henrik III.* for at bevæge ham til Retfærdighed og Menneskekiærlighed imod hans reformerte Undersaatter. En fuldstændigere Inholdsangivelse ansees overflödig, da Afhandlingen allerede er trykt iblandt Selskabets Skrifter.

Commissionen for den danske Ordbog

har fortsat Revisionen af Bogstavet O. Udkastet til flere Bogstavers Redaction er fremmet; det Hefte af Ordbogen, som indeholder Bogstavet *M* kan inden kort Tid ventes færdigt fra Trykken.

Den endnu uudgivne Deel af Kortet over Schleswig er nu under Kobberstikkerens Haand og allerede betydeligt fremmet. Paa Opmaalningen i Holsteen arbeides nu med Iver under Professor og Ridder *H. C. Schumachers* Bestyrelse.

Priisopgaver.

Til Selskabet er for dette Aar indkomne fölgende Priisskrifter.

Til Besvarelse paa den mathematiske Opgave: "at afbilde en given Flade saaledes paa en anden given Flade, at Billedet bliver i de mindste Dele ligedannet med Originalen" var indkommen en Afhandling med Devise: *ab his via sternitur ad majora.* Denne med kierneful Korthed skrevne Afhandling har vundet Selskabets fuldkomne Bifald. Den udmærker sig meget fordeelagtig ved Klarhed, Almindelighed og Elegants. Selskabet satte fortrinlig megen Priis, paa at den dybsindige Forfatter har oplyst sin höist abstracte Theori ved specielle Anvendelser, hvilke ikke allene ere i sig selv saare interessante, men og betydeligen udvide saa vel den höiere Geometrie som den höiere Geodæsie. Saadanne ere:

1) *Afbildningen* af en plan Flade paa en Plan, som tilbyder et Middel til at forbedre Kaarter, der i liden Detail ere gode, men grunde sig paa maadelige Opmaalinger.

2) *Afbildninger* af en ret Kegle paa en Plan.

3) *Afbildninger* af en Kugle paa en Plan; hvoraf fölger *Merkators* Proiection og den ved nogle af Professor *Hardings* Stiernekaarter anvendte Proiection.

4) *Afbildninger* af en Revolutions Elipsoide paa en Plan; hvoraf fölge Projectioner analoge med de forhen nævnte.

5) *Afbildninger* af en Revolutions Elipsoide paa en Kugleflade, hvilken sidste især anbefales som en for den höiere Geodæsie vigtig Transformation.

Paa Grund heraf var det Selskabet meget behageligt at tilkiende Forfatteren af dette Videnskaberne berigende Aandsproduct den fuldkommen fortiente Premie.

Ved den forseglede Seddels Aabning fandtes Forfatteren at være Hr. Hofraad *Gaus*, Ridder og Professor i Mathematik og Astronomie i Göttingen.

Til Besvarelse paa den physiske Klasses Opgave: "hvilke ere de udvortes Betingelser for de koldblodige og de endnu lavere staaende Dyrs Udvikling? og hvilket er det Udviklingstrin i Dyrenes Række indtil hvilket man finder Dyr som kunne leve i andre?" indkom en Afhandling med Motto: *ὁ βιος βραχυς* &c. Forf. har i denne Afhandling ikke allene lagt grundige philosophiske og naturhistoriske Kundskaber for Dagen, men og fremsat sine Ideer i streng Orden og udtrykt sig med Klarhed. I Fastsættelsen af de udvortes Betingelser for Dyrelivet hersker Bestemthed og rigtig Omfang, og i Opstillingen af Lovene for Forholdet imellem Organisations Fuldkommenheden og de ndvortes Betingelsers Art og Styrke har Forfattaren viist megen Skarpsindighed, ligesom han ogsaa med Udvalg har benyttet, hvad Erfaring, og med Forsigtighed, hvad Granskning har bidraget til Spörgsmaalets Besvarelse. Da Selskabet derved erkiendte Opgavens Betingelser i det Væsentlige opfyldte, tilkiendte det Forfatteren af denne Afhandling den udsatte Præmie, men fandt dog at nogle af Afhandlingens Deele, især den sidste, fortiente en nöiere Udvikling. Forfatteren til denne meget vel udarbeidede Afhandling fandtes at være Hr. Dr. *C. G. Carus*, Professor ved det medicinske og chirurgiske Academie i Dresden.

Over det fra den philosophiske Klasse fremsatte Priisspörgsmaal: "Paa hvilken almindelig Grundvold stötter sig, og af hvad Beskaffenhed og Omfang er den Gyldighed og Indflydelse, der tilkommer historiske Grunde for Rettigheders Bestemmelse ved positive Love"? indkom tvende Afhandlinger. Den ene med Motto *nihil enim potest esse æqvabile, qvod non a certa ratione proficiscatur*, indeholder en Sammenligning af flere Nationers Lovbud i forskiellige Materier, som godtgiör Forfatterens Flid og Læsning; men da der ikke er taget Hensyn til Opgaven, kan Afhandlingen ikke komme i Betragtning til Præmie. Den anden Afhandling med Valgsprog: "Die wahren Ansprüche der Vernunft und Geschichte auf die Gesetzgebung, sind nicht einander entgegensetzs" &c. röber vel Tænksomhed og Aand udtrykt i et klart og liveligt Sprog, men deels har Forfatteren snarere stræbt at vise, hvorvidt empiriske Data bör have indflydelse paa Lovgivningen, end godtgiort dette om de historiske Momenter, deels har han miskiendt Retfærdighedens sande Væsen, ved at betragte Spörgsmaalet næsten udelukkende fra den materielle Synspunct; man kunde derfor ikke ansee Spörgsmaalet for fyldestgiörende besvaret.

For det Thottske Legat havde Selskabet udsat et Priisspörgsmaal for 1822 angaaende hvorledes Mangel paa Foder bedst kan afhielpes ved öde Jorders Optagelse og hvorvidt Boghvede, Spergel eller Rug, brugte som Foderplanter hertil kunne være tienlige." Til Besvarelse herpaa var indkommet en Afhandling med Devise: *tu ne cede malis &c*, Forfatteren til denne, med en ikke ringe Grad af Kyndighed og Tydelighed skrevne Afhandling, röber saavel egen Erfaring som Kundskab om Andres; dette Priisskrift er derfor en god Anviisning til lette Jorders Dyrkning i Forening med et allerede existerende Jordbrug; men da man deri savner Underretning om öde Jorders Dyrkning uden denne Forbindelse, saa ansaae Selskabet ikke Opgaven besvaret i dens hele Omfang, og tilkiendte derfor Forfatteren kun den halve Deel af den udsatte Præmie. Ved Seddelens Aabning fandtes Fotfatteren at være Hr. *B. F. Rönne*, Sognepræst i Lyngby.

For samme Legat var for Aaret 1823 forlangt "en dansk Meteorologie eller en Skildring af Veirligets Beskaffenhed i Danmark, tilligemed en Udvikling af Grundene til samme, forsaavidt disse, i Fölge vore nærværende Kundskaber, lade sig udvikle af Landets Naturstilling." Til Besvarelse herpaa indkom en Afhandling med Devise: *est qvoddam prodire tenus &c.* I denne Afhandling har Forfatteren ikke allene med Fuldstændighed samlet og med Kritik benyttet de meteorologiske Observationer for Danmark, der findes i trykte Skrifter, men og meddeelt mange som ikke tilforn have været offentlig kundgiorte. At Observationer, som ere anstillede over det samme Meteor med lige Nöiagtighed, men paa lidet forskiellig Tid og Sted, reducertes til hinanden, og at de, der vare anstillede mindre hensigtsmæssig, corrigertes ved fortrinlige udenlandske Observationer f. Ex. ved Abbé *Chiminellos*, hvilket forudsætter et meget möisommeligt Arbeide, foröger ligesaa meget denne Afhandlings Værd og Brugbarhed som de tilföiede Tabeller, hsilke tiene til at oversee saavel de for adskillige af Metorerne gieldende Regler, som og disse Meteorers giensidige Afhængighed. I disse Tabeller ere de originale Observationer eller de reducerte og corrigerte Bestemmelser, eller disses *media*, *maxima* og *minima* paa en passende Maade sammenstillede. For nogle af hine Regler eller Love ere de sansynlige physiske Grunde med Skarpsindighed blevne angivne. Ved de Undersögelser hvor Forfatteren, efter vore nærværende Kundskabers Beskaffenhed, har savnet tilstrækkelig Materialier, har han givet Vink i Henseende til Observationernes Anstillelse, som kunde vorde gavnlige for Meteorologiens tilkommende Bearbeidere. Da denne Afhandling saaledes baade berigtiger og foröger vore Kundskaber om Danmarks meteorologiske Forhold, blev den udsatte Præmie tilkiendt Forfatteren, som ved Seddelens Aabning ſandtes at være Hr. *J. F. Schouw*, Professor extraordinarius i Botaniken ved Kiöbenhavns Universitetet.

For Priisæskningen til 1825 fremsætter Selskabet fölgende Opgaver:

Den mathematiske Classe.

Det er bekiendt, at Tidsbestemmelser, hvilke afledes af Solens Culminationer, nu ikke stemme overeens med de, der erholdes af Stiernernes Culminationer. Feilen synes at ligge i Sol-Tavlerne. Selskabet udsætter derfor den dobbelte Værdie af dets Guldmedaille for:

> Ved de bedste Observationer og Analysens Hielpemidler at danne nye Soltavler, og at sammenligne disse Tavler, saavel med *Bradleys* Observationer som og med de bedste blandt de nyere, især med de, der ere anstillede med et Instrument, som har været beskyttet mod Solens Varme. Indleveringen af Priisafhandlingerne udsættes til December 1825.

E complexu optimarum observationum et analyseos subsidiis adhibitis novas deducere solis tabulas, atque has tabulas tum cum Bradleyi observationibus tum cum optimis inter recentiores comparare, præsertim cum iis, quæ instrumento calori solis non abnoxio institutæ sunt. Transmittenda erit Societati tractatio ante finem Decembris MDCCCXXV.

Den physiske Classe.

Det er bekiendt at Spiren i Plantefröet udvikles hos forskiellige Planter i et kortere eller længere Tidsrum, men man savner endnu nöiagtige Iagttagelser om det Forhold hvori Udviklingens Hurtighed staaer saavel til Fröets eller Frugtens Beskaffenhed, som og til Plantens höiere Grad af Uddannelse i dens övrige Dele.

Man önsker derfor nöiagtige Undersögelser desangaaende, ikke allene med Hensyn til Acotyledonerne, Monocotylodonerne og Dicotyledonerne; men og i Henseende til de vigtigste Grupper som henhöre under disse.

Det vil tillige være Selskabet kiert, om de Naturforskere, som maatte anstille Undersögelser til dette Öiemeed, tillige vilde tage Hensyn til Plantens övrige Udvikling, fra Spirens Fremkomst til Fröets Modenhed, især hos de Grupper, hvor Spirekraftens forholdsvise Hurtighed bestemmes.

Constat seminis in plantis variis plumula nunc breviori nunc longiori temporis spatio evolvi, sed desiderantur huc usque acuratæ observationes de ratione qua se habeat germinationis celeritas, sive ad seminis fructusqve qualitatem sive ad superiorem plantæ in cæteris partibus efformationis gradum.

Cupit itaque societas, ut diligens de hac re disqvisitio instituatur, non solum in Acotyledonibus, Monocotyledonibus et Dicotyledonibus, sed etiam in gravissimis, qui his subjecti sunt ordinibns.

Optat qvoqve, ut naturæ periti, qvi hanc investigationem in se susceperint respicere simul velint ad reliqvam plantarum evolutionem a plumulæ inde propullatione usque ad seminis maturitatem, in illis præcipue ordinibus, in qvibus relativa germinationis celeritas defiuita fuerit.

Den philosophiske Classe.

Da Psychologien i den nyere Tid har fundet mange fortrinlige Bearbeidere, saa anseer Selskabet dette Tidspunct for passende til at nu dens eiendommelige Natur og Væsen nöiere kunde udvikles, saaledes at det ogsaa blev oplyst, hvilket Sted der tilkommer denne Videnskab iblandt de med den beslægtede; hvorved det i Særdeleshed maatte undersöges, i hvilket Forhold Psychologien staaer til Fundamental-Philosophien. Og da man i Naturvidenskaberne med saa megen Nytte har brugt saavel den empiriske som den rationelle Fremgangsmaade, saa önsker Selskabet derhos undersögt, om en empirisk Psychologie kan finde Sted, eller om den i sin Tid antagne Forskiel imellem den rationelle og den empiriske Psychologie er uden Grund, Derfor fremsættes fölgende Spörgsmaal:

Hvilket er det rette Begreb af Psychologien og i hvilket Forhold staaer denne til andre beslægtede Videnskaber? samt bör der giöres Forskiel imellem en empirisk og en rationel Psychologie?

Cum Psychologia jam denuo plurium virorum doctorum summa et egregia studia in se converterit, hoc temporis momentum opportunum judicat societas, quo de ejus propria et peculiari indole certius quid definiatur, ita ut quoque eluceat, quis huic disciplinæ inter ceteras cognatas locus sit assignandus, quem in finem imprimis investigandum esse videtur, quænam psychologiæ ad *philosophiam fundamentalem sit relatio. Cum autem in physicis disciplinis docti tanto cum fructu duas vias ingressi sint, alteram rationalem, alteram empiricam, hoc quoque desiderat societas, ut disquiratur, num psychologiæ, quam empiricam vocabant, locus relictus sit, sive illa, quæ olim inter hanc et rationalem recepta fuerit distinctio, nulla idonea ratione adhibeatur. Quæritur itaque*

Quænam est vera notio psychologiæ, et quænam hujus scientiæ ad cognatas disciplinas relatio? dein, num illa distinctio inter psychologiam empiricam et rationalem est admittenda?

Den hitsoriske Classe.

At levere en fuldstændig og nöiagtig Fortegnelse over alle Klostere i Danmark fra Christendommens Indförelse i dette Rige indtil Reformationen, oplyst ved Hovedbegivenhederne i denne Historie.

Selskabet önsker Beskrivelsen ordnet efter Rigets Provindser, saaledes som de i Middelalderen vare, og, saavidt muligt grundet paa Documenter. Næst Fuldstændighed og Nöiagtighed önsker man, at Klostrenes Indflydelse paa Culturens Fremme i Middelalderen maa være en Hovedgienstand for denne Undersögelse. Saavel de danske Munkes Colonier i andre Lande, som de fornemste Klostres Skiæbne under Reformationen, maatte i det mindste korteligen beröres.

Detur accurata et rebus gestis illustrata Sciagraphia omnium monasteriorum, quæ per Daniam inde a primordiis religionis Christianæ cum maioribus nostris communicatæ usque ad sacra per Lutherum emendata viguerunt.

Cupit societas, ut hæcce Sciagraphia secundum regni Daniæ provincias, quales eo tempore erant, concinnetur, et, quoad liceat, monumentis historicis superstruatur. Optat, præter descriptionis integritatem et accurationem, ut autor gravissimam vim, qvam monasteria in victum et cultum totius populi per medium ævum exseruerint, attento oculo spectet atque dijudicet. Desiderat deniqve, ut tam coloniæ, a monachis Daniæ in alias terras deductæ, quam fata præcipuorum monasteriorum inter sacra a Reformatoribus emendata succincte saltem attingantur.

For det Thottske Legat.

Da Hvedens Dyrkning mere og mere udbreder sig i Danmark endog i Egne som man ikke troede havde den passende Jordbund dertil, og det derfor er af Vigtighed at kiende, ikke allene de Arter og Afarter af denne Sæd, som i Henseende til deres Frugtbarhed, Meelrighed og andre Egenskaber ere de meest oeconomisk nyttige, men ogsaa at vide, hvorledes de trives i de forskiellige Sorter af Jordbund, saa udsættes 100 Rbd. Sölv for:

En botanisk Beskrivelse af de forskiellige Arter og Afarter af Hvede, som dyrkes eller med Fordeel kunne dyrkes hos os, tilligemed Undersögelse om deres oeconnomiske Værd og den Indflydelse som Climatet og Jordbunden have paa dem.

Afhandlingerne indsendes inden Udgangen af December 1824.

Cum cultura Tritici Vulgaris magis magisque in Dania vulgetur in iis etiam tractibus, quorum solum ad id parum idoneum esse putabatur; cumque ideo gravis res censenda sit cognoscere non solum species et varietates hujus frugi, quæ feracitate, farinæ copia aliisque qualitatibus oeconomice sint utillissimæ, verum etiam scire, quam feliciter in vario fundo singularum cultus succedat; Societas præmio 100 *imperialium argentei valoris peritos invitat:*

ut diversas species varietatesque Tritici vulgaris, quæ apud nos coluntur vel cum fructu coli possunt, deligenter decsribant; simulque oeconomicum earum pretium, et vim quam climatis fundique ratio in illas, habeat, solerter disquirant.

Transmittenda erit tractatio ante finem Decembris anni MDCCCXXIV.

For det Classenske Legat

gientages fölgende for 1823 fremsatte Opgave.

Ikke alene Danmarks Litteratur, men overalt den hele oeconomiske Litteratur, fattes endnu en fuldstændig Anviisning til et godt indrettet Parkefiskerie, eller til Fiskes Opdræt m. v. i Damme. Endskiöndt vi have her i Landet, fornemmelig i Sielland og Holsteen adskillige vel indrettede Parkefiskerier, saa er endnu den fordeelagtigste

Indretning deraf ikke ret bekiendt, og dens Vigtighed ikke ret indseet.

Da saadanne Fiskerier paa mange Steder her i Landet kunne anlægges, og da de ville indbringe störste Nytte; saa udsættes en Præmie af 200 Rbd. r. S.

For en paa Erfaring bygget Anviisning til Parkefiskerie: eller et ordentligt Fisker-Anlæg i flere i Forbindelse staaende Damme, besatte med flere forskiellige Arter af Fiske. Ved Anviisningen maatte især tages Hensyn til saadanne Anlæg, som kunde udföres af hele Byer eller Sogne i Forening.

Non modo in literatura danica sed in tota litteratura oeconomica solida desideratur institutio rei piscinariæ, vel curæ piscium in piscinis. Quamquam apud nos, præcipue in Sielandia et Holsatia plures extant piscinæ bene institutæ, optima tamen hujus rei institutio nondum satis nota, nec ejus momentum satis perspectum videtur.

Cum multa sint apud nos loca ad talem piscatum apta, cumque multum commodi inde duci posset, præmium ducentorum thalerorum argenteorum proponitur, ab eo reportandum, qui societati dissertationem obtulerit, qua

Duce experientia ostendatur ratio piscatus et curæ piscium in piscinis rite connexis, et diverso piscium genere repletis. Præcipue ratio erit habenda piscinarum, quæ a pagi, vel parochiæ habitatoribus communiter institui possent.

Et overordentligt Priisspörgsmaal henhörende til den physiske Classe.

Ifölge et Legat fra Selskabets afdöde Æresmedlem Hans höigrevelige Excellence Grev *J. G. Moltke* udsættes atter en Priis af 550 Rbd. for Besvarelsen af fölgende Spörgsmaal:

Hvilke Overgangsbjerge findes der i Norge?

Man maae angive Stederne, hvor de forekomme, om de blot findes i Christiania Stift, som Hr. *von Buch* og *Hausmann* foregive, eller ogsaa paa andre Steder; man maae bestemme, i hvilken Orden de ligge paa hinanden, og om de overalt findes i den samme Orden: hvilke Leier af Steen og Metaller, der forekommer i samme; hvilke Forsteninger de indeholde, paa hvilke Grundbierge de hvile, og om de have ligeformig eller afvigende Leiening med samme, og endeligen, om de bedækkes med en Steenart af Flötsbierge. Til Sagens Oplysning maatte med Svaret indsendes tydelige Pröver af Steenarterne i disse Overgangsbierge.

Qvæ saxa ad montes ordinis secundi seu transitorios (Overgangsbierge) *pertinentia in Norvegia reperiuntur?*

Determinentur loca; in qvibus illa saxa occurunt; an tantummodo in dioecesi Aggerhusiensi reperiantur, ut contendunt celeberrimi von Buch et Hausmann, an simul in reliqvis regni partibus; explicetur, qvo ordine et an uno eodemqve ordine ista saxa ubique reperiantur; qvæ strata sive lapidum sive metallorum iis subjecta sint; qvas petrefactiones includant; cui montium primævorum sive æqvaliter et parallele sive alio situ superimposita sint; denique an saxo qvodam tertiæ ætatis, qvasi tegmine, instructa sint. Ad hanc rem illustrandam exhibeantur exemplaria selecta saxorum, de qvibus heic qværitur.

Besvarelsen af disse Spörgsmaal kunne være affattede i det latinske, franske, engelske, tydske, svenske eller danske Sprog. Afhandlingerne betegnes ikke med Forfatterens Navn, men med et Motto, og ledsages med en forseglet Seddel, der indeholder Forfatterens Navn, Stand og Bopæl; og som bærer samme Motto. Selskabets i de danske Stater boende Medlemmer deeltage ikke i Priisæskningen. Belönningen for den fyldestgiörende Besvarelse af et af de fremsatte Spörgsmaal, for hvilken ingen anden Priis er nævnt, er Selskabers Guldmedaille, af 50 danske Ducaters Værdie.

Priisskrifterne indsendes inden Udgangen af December 1824 til Selskabets Secretair *H. C. Örsted*, Professor og Ridder af Dannebrogen.

Kjöbenhavn 1823. Trykt hos *Hartvig Friderich Popp*.